

מסע אל תוך עצמך

פרק 02

מי אנחנו בעצם

אחים לנפש

יחד מחברים עולמות

OLAMI

מה לומדים היום?

במסגרת סדרת 'מסע אל תוך
עצמך' נגענו מעט
בסוגיות של זהות, גורל וייעוד.

בשיעור היום נצלול יחד
לאחת הסוגיות המשמעותיות
ביותר: החינוך. כיצד מזהים
פוטנציאל?

מה תפקידו של מחנך? מי
יחנך אותנו?

לימוד מהנה ומועיל!

מחנכים וחינוך

מהו 'חינוך'?

מה תפקידו של מחנך?

עד מתי אפשר להתחנך?

חינוך לנער

על פי דרכו
גם כי יזקין
לא יסור ממנה
(משלי, כב, ו)

אנתחיק יחד?

מה פירוש המילה 'חינוך'?
מיהו 'נער'?
מהי 'דרכו'?
כיצד מחנכים על פי דרך?
לא יסור 'ממנה' זה לשון נקבה. למה הכוונה?

מבחן הדרך

חד, ויש ששכלם ישר בלתי מִחֻדָּד, וצריך ללמדם כפי ההכנה שנמצא בו, **ובין במעשים**, יש שמוכן לאמנות מיוחד, ולמדה מיוחדת, ויקבל אותה בקל.

זֶה יִכָּר בְּהִנְעֵר לְפִי הַתְּשׁוּקָה, וְלִפִּי מָה שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בְּעֲצֻמוֹ בְּאִיזָה דָּבָר מִיחָד, צָרִיךְ לְחַנְכוֹ לְפִי דֶרֶכּוֹ וְלִפִּי הָרוּשָׁמִים שֵׁישׁ בוֹ אֵל מָה שֶׁהוּא מוֹכֵן אֵלֶיהָ, שְׁאֵז "לֹא יִסּוֹר מִמֶּנָּה גַם כִּי יִזְקִין", לֹא כֵן אִם יִחְנְכֶהוּ אֵל מָה שֶׁהוּא זולת טבעו (מלבי"ם).

"חנה לנער על פי דרכו", מצוה ב' דברים:

(א) "שִׁיחַנְכוּ אֶת הַנֶּעֶר", וְהוּא שִׁירְגִילָנוּ מִנְעוּרָיו אֶל הַשְּׁלֵמוֹת, אִם בְּדַעוֹת, אִם בְּמַעֲשִׂים וּבְמַדוֹת, כִּי הַהֲרַגְל שִׁירְגַל בְּנְעוּרָיו, יַעֲשֶׂה בוֹ חֻקוֹי עֲצוּם וְרָשָׁם שְׁמור בְּנִפְשׁ לֹא יִסּוֹר גַּם לַעֲת זְקֵנָה, לֹא כֵן הַחֲנוּךְ שִׁיתְחַנֵּךְ בְּגִדְלוֹתוֹ אִין הַחֻקוֹי קְבוּעַ בְּנִפְשׁ, וְיִמוּשׁ מִמֶּנּוּ לַעֲת זְקֵנָתוֹ,

(ב) מִצְוָה שִׁיְהִי "הַחֲנוּךְ ע"פ דֶרֶכּוֹ" כִּי כָל אָדָם מְסַגֵּל מִטְּבָעוֹ לַעֲנִין אַחַר, **בֵּין בְּדַעוֹת** יֵשׁ שְׁמוּחָם

אחרים יחד

כיצד מזהים את ה'דרך'?
איך אדע במה אני טוב?

הכר את הכותב

בשקפים הבאים נלמד דברים מתוך ספרו של רבי קלונימוס קלמיש שפירא - האדמו"ר מפיאסצנה (י"ט באייר ה'תרמ"ט - ד' בחשון ה'תש"ד).

הרב שפירא היה אדמו"ר פולני אשר נודע כהוגה חסידי דגול והתפרסם בזכות חיבוריו בתחום החינוך החסידי, בהם "חובת התלמידים".

בתקופת הכיבוש הגרמני שהה בגטו ורשה והמשיך לדרוש לקהל חסידי. הדרשות שאמר בפני חסידי קובצו לספר 'אש קודש' וניתן ללמוד מהן על התהליך

שעברו החסידים בגטו, מהגירוש ועד ההפנמה.

האדמו"ר עשה מאמצים רבים בגטו לשמור על שמירת המצוות. כך, למשל, עשה מאמץ עליון לאפשר גישה של נשים למקווה טהרה, אפיית מצה בפסח, קיום ברית מילה, ועוד. לאחר מרד גטו ורשה, בניסן ה'תש"ג, גרש הרבי עם היהודים שנותרו בחיים למחנה הריכוז טרווניקי, ליד לובלין. האדמו"ר נרצח בחשוון ה'תש"ד, יחד עם שאר יהודי המחנה, במסגרת מבצע "חג הקציר" (Erntefest) שערך האס.אס.

לגלות את הכח

התחלתו אם כבר יכול הוא את
אמנותו, גם על הבית כשמתחילים
לבנותו לא יפול הלשון חנוך
הבית, רק על מי שבא ללמד
עצמו ואמנות ועל תשמיש הבית
שכבר נבנה נופל לשון חנוך... על
ההכשרה אשר נמצאה בכח
בקרב האדם למלאכה זו או זו, ועל
הכשרת הבית והכלי לתשמיש זה
או זה, נופל לשון חנוך.

וכשנאמרה תבה זו על חנוך הבנים,
אז הכונה היא לגדל ולפתח את
טבעו והכשרתו של הילד שנמצאה
בו במדה קטנה או בכח או בהעלם
לבד ולגלותה
(חובת התלמידים, הקדמה).

כי את תבת 'חנוך' מפרש רש"י ז"ל
(בדברים כ, ה) על הפסוק:
"בנה בית ולא חנכו" – 'חנוך לשון
התחלה', עד כאן לשונו...

ופשוט שלא על כל התחלה
יאמר לשון חנוך. אבל בפרשת
לך (בראשית יד, יד) מפרש רש"י
לנו יותר וזה לשונו: "'חניכיו' וכו' –
שחנכו למצוות, והוא לשון התחלת
כניסת האדם או כלי לאמנות שהוא
עתיד לעמד בה, וכן "חנוך לנער",
"חנכת המזבח", "חנכת הבית" עד
כאן לשונו.

אבל אף על האמן המתחיל
במלאכה לא יאמרו לשון חנוך על

מהו הניצוץ?

אחד צווי אַחד, עֵשׂוּ כָּךְ אוֹ כָּךְ,
כי לא בתלמיד או בבן, רק בו,
במצוה בלבד הדבר תלוי, הוא
יצוה וזהו הוא הכל.

אבל המחנה שרוצה לגלות
את נשמת התלמיד הטמונה
והגנוזה בו... **מכרח הוא**
להרכין את עצמו אל התלמיד
המתחנך על ידו, ולחדר אל
תוך קטנותו ונמיכותו, עד אשר
יגיע אל ניצוץ נשמתו הגנוזה אף
נעלמה ולהוציאה, ולהצמיחה
ולגדלה
(חובת התלמידים, המשך).

אבל שלמה המלך לא את
תכלית החנוך בלבד הודיענו,
שתכליתו להביאו אל גם כי
יזקין לא יסור ממנה, רק גם את
האפן והאמצעי איך לבא אליו
באר לנו במלים "חנך לנער על
פי דרכו", שזה הוא העקרה.

כי המצוה והמרגיל בלבד, אינו
צריך לתן לב אל הבן והתלמיד,
לדעת את טבעם ושכלם וכו',
עליו רק לצוות עשה כך או
כך ודי לו, גם אינו מרגיש חוב
בעצמו לטפל בכל תלמיד
ותלמיד בפני עצמו, יוכל הוא
לצוות להרבה תלמידים בני גיל

אין ילד רע

אין מִזְדָּה וְטַבַּע רַע בְּהַחֲלִיט בְּיַלְדֵי יִשְׂרָאֵל
 – הורונו קדושי ישראל הבעל שם טוב
 ותלמידיו אחריו זצ"ל, **רק שְׁצַרִּיכִים**
לְדַעַת אִיךָ לְשַׁמֵּשׁ בָּהֶם וּלְגַדְלָם. לְמַשָּׁל
 אם יש לפניו תלמיד בְּמִזְדָּת עֵקֶשׁנוֹת
 שְׁהִיא רָעָה, וְסוֹבֵל הַמְלַמֵּד מִמֶּנּוּ הַרְבֵּה,
 יִתְבוֹנֵן וְהָיָה כְּאִשֶּׁר יִתְגַּדֵּל וַיִּקְבֹּל עַל
 תּוֹרָה וְעִבּוּדֵת ד', כְּמָה תְהִיָּה כָּל עִבּוּדֵתוֹ
 בְּעֵקֶשׁנוֹת וּבְמַסִּירוֹת נֶפֶשׁ, לֹא קָל וְלֹא
 הַפְּכָפָךְ יִהְיֶה...

ואם יראה תלמיד בְּמִזְדָּת הַכַּעַס, הֵן
 אָמַת שְׁבֹאֲפֵן זֶה שְׁהַנְעֵר מְשַׁמֵּשׁ עִתָּה
 בְּמִזְדָּת כְּעֵסוֹ רָעָה הִיא עַד מְאֹד, אָבֵל
 הָאֵם בְּשִׁבִיל זֶה יְכוּלִים לְהַחֲלִיט עָלָיו

לאמר שְׂרָשׁ פְּרָה רֹאשׁ וְלַעֲנָה בּוֹ נְמוּךְ
 וְגֵרוּעַ הוּא בְּטַבְּעוֹ?

וְהָאֵם יְכוּלִים לְשַׁעַר מְרֹאשׁ אֶת גֹּדֵל
 הַתּוֹעֵלֶת אֲשֶׁר יְכוּל הַמְּנַהֵל וְהַמְּחַנֵּךְ
 לְהוֹצִיא מִן רַעַת כְּעֵס הַכַּעַסוֹ, כְּאִשֶּׁר
 יִחְדֹּר אֶל קִרְבּוֹ וַיִּקְרַבְהוּ וַיִּלְהִיב אֶת
 לְבוֹ וְנִפְשׁוֹ שִׁיְהִיו מְסוּרִים לַד'. לְאִשׁ שֶׁל
 מַעֲלָה יִתְהַפֵּךְ כְּעֵסוֹ, כָּל מַעֲשֵׂה עִבּוּדָה
 אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כְּנַחֲלֵי אִשׁ יִתְלַהֲבוּ, וְכָל
 דְּבוּרָיו אֲשֶׁר יִדְבֹּר לַד' בְּתוֹרָה וּבַתְּפִלָּה
 בְּקוֹל חוֹצֵב לְהַבּוֹת אִשׁ יָרַעַם (חובת
 התלמידים, המשך).

נבט יסיר

כיצד נוכל למנוף לטובה תכונות שליליות?
 האם יש לך דוגמה לאופן בו תכונה שנדמית
 שלילית הפכה לסיפור של הצלחה?

מה גדל בגינה?

אם נותנים לילד לצמח ולגדול מבלי לבנות אותו
- יוצא פרא אדם

אם בונים את הילד מבלי להתייחס לכח
הצמיחה שבו - עושים ממנו רובוט

הצרוף של שני הדברים יחד, של כח הצמיחה
ומעשה הבנין - זהו החנוך

(הרב שלמה וולבה, זריעה ובניין בחינוך)

חושבים על כה

מהו מעשה ה'בנין'?
כיצד ניתן לבנות תוך שימת לב
לאישיות ולכח הצמיחה?

בכל שעריך!

שופטים ושטררים תתן לה בְּכָל שְׁעָרֶיהָ
אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיהָ נָתַן לָהּ
(דברים טז, יח).

הפסוק כפשוטו:

שופטים ושטררים - שופטים דינין הפוסקים את הדין.
ושטררים - הרודין את העם אחר מצותן שמכין וכופתין
במקל וברצועה עד שיקבל עליו את דין השופט
בכל שעריך - בכל עיר ועיר

מהם השערים שלי?

שעריך הם כל אברי הגוף, שהם העיניים ואזניים פה ידיים ורגליים, וצריך לתת עליהם שופטים ושוטרים (שפתי כהן על התורה)

רבי מרדכי הכהן היה מקובל ומחבר הספר שפתי כהן על התורה. התגורר בצפת ובהמשך גורש ונדד לארם צובא. ספרו, "שפתי כהן", הוא פירוש לתורה על דרך רמז וסוד.

מזכירי עז כה

מי הם ה'שוטרים' וה'שופטים'
שניתן להעמיד על פתחי שערינו?

שערי הנפש

... שערי הנפש הפנימיים הם מידותיו של האדם ותכונות נפשו ורצונותיו, שהם השערים למעשיו בפועל, שכל מעשה שאדם עושה יש פתח שמביאו לכך, ואלה תכונות נפשו...

... "ועבודה זו היא עבודה תמידית המוטלת על יהודי בכל המצבים שהוא נמצא, שנאמר 'שופטים ושוטרים תיתן לך בכל שעריך', בכל שעריך, היכן שאתה נמצא, בכל מצבי הנפש שלך, הן כאשר הלב פתוח והן כאשר הלב סגור, תמיד תעסוק בעבודת המידות... (נתיבות שלום, פרשת שופטים).

אבני דרך

נשוב להתחלה...

מהו 'חינוך'?

מה תפקידו של מחנך?

עד מתי אפשר להתחנך?

וגם...

איך אוכל להביא את נקודות

החוזקה שלי לידי ביטוי?

מנפשה ככה

OLAMI

רוצים עוד?
סקרו והצטרפו
ל"אחים לנפש"

© כל הזכויות שמורות ל"אחים לנפש"